

OTOKAR FISCHER

B. BORKO

V Pragi je umrl pod vtisom dogodkov okrog 12. marca eden najpomembnejših posredovalcev med nemško in češko kulturo, prof. dr. Otokar Fischer. Tenkočutni pesnik, esteta in slovstveni zgodovinar, profesor germanistike na Karlovi univerzi in Hilarjev naslednik v drami Narodnega divadla je zaradi oslabelega srca podlegel teži časa. Morda se mu je zdelo, da se njegov svet, svet humanitarne prosvetljenosti, goethejevske lucidnosti in v narodu zakoreninjenega evropsstva pogreza v prepad. Tako so nemara umirali poslednji antični poetje in filozofi v dneh propasti Rima. V Fischerjevem primeru je bil ta pogled v bodočnost odločno pretemen, vendar je njegova smrt značilna kot konec ene izmed nešteti življenjskih dram današnjih intelektualcev, ki se ne morejo sprijazniti z dejstvi sedanjega čedalje manj obzirnega in prizanesljivega sveta.

Fischerjeva usoda je bila v češkem svetu še bolj zapletena, ker je nosil v krvi dedščino židovstva. Dr. Fischer je kot človek in kot pisatelj kazal tako malo židovskih značilnosti, da bi lahko skoraj vse njegovo delo mirne vesti podpisal tudi najbolj samozavesten Arijec njegove duhovne strukture in njegove kulture. Bil je polnovreden češki človek, ki je postavil svojo inteligenco in svoje izredno obsežno znanje, združeno s prav tako nenavadno dejavnostjo, v prostovoljno službo češkega naroda, čigar zavest in poslanstvo je nosil v sebi. Vzlic temu mu je ostalo v duši nekaj židovske sesedline. V trenutkih velike zgodovinske spremembe je občutil čez mero bolestin tudi vso tragiko svoje preganjane in zasramovane rase: bolj kakor Ceh, je bil tisto usodno noč zadet Žid v Fischerjevi dvojni osebnosti. Morda je bil to prvi hip, ko je občutil v sebi popolnega Žida, in še ta hip je bil smrten.

Dr. Otokar Fischer je estetsko in literarno kritično izšel iz šole F. X. Šalke, miselno se je pa izoblikoval pri T. G. Masaryku: te vplive zaznavamo v vsem njegovem delu, prežete kajpak z njegovo močno in samoraslo stvarjalno osebnostjo. Kot kritik Šalkevega rodu je dobro poznal »patos in inspiracijo«, vendar je bolj kakor njegov učitelj in mojster gojil analitično in psihološko metodo ter se bavil z izrazito literarno-zgodovinskimi in filološkimi proučevanji. Čeprav je bil slog njegovih kritik in razprav za razliko od Šalkevega stvarnejši in ves njihov ton hladnejši, je vendar tudi v esejih razodeval naravo globoko podloženega esteta, pesnika in misleca.

Fischerjevo delo bi lahko razdelili v tri plasti: Kot pesnik je izdal deset zbirk, ki izpričujejo ne le njegovo izredno formalno kulturo, marveč kažejo tudi močno emotivno vsebino. Izšel je iz pesniškega pokolenja, ki je prevzelo dedščino impresionizma in simbolizma. Nemara je vpliv nemške in angleške poezije izpodbudil Fischerja k iskanju čisto osebnega ekspresionizma. Bogata čustvenost Fischerjevih pesmi, subtilnost njegovega izraza in večkrat presenetljiva konkretnost njegovih pesniških misli, zastrti kdaj pa kdaj z lahno melanholijsko, se uravnovešajo z refleksivnostjo, ki kaže pesnika človekoljubne note. Fischerjeve najznačilnejše pesmi utegnejo biti v zbirkah »Hořící keř«, »Léto«, »Poledne« in »Rok«. Pesnik je ostal tudi v svojih dramatskih delih (»Karlštejn«, »Otroci«, »Přemyslovci«, »Herakles«, »Jupiter«, »Orloj světa«, »Kdo s toho«) — tragedijah in dramah, v katerih razodeva prav kakor naš župančič v svojem poskusu slovenske tragedije stremljenje po shakespearovski poetizaciji tragičnega in dramatičnega.

Nadaljnja plast Fischerjevega plodovitnega dela so slovstveno-zgodovinske razprave, kritike in eseji. Kot germanist

je že l. 1912. opozoril nase s svojim spisom »H. Kleist a jeho dílo«, ki mu je naslednje leto še pridružil daljšo študijo o F. Nietzscheju. Že v teh študijah je pokazal, da se njegovo znanstveno stremljenje ne zadovoljuje z navadnimi slovstveno-zgodovinskimi izsledki, marveč stremi skozi filologijo, psihologijo, biografijo in bibliografijo k filozofskemu dojetju obravnavane osebnosti, k njenemu celotinskemu obrazu in da se hoče vedno dotipati do »faculté maîtresse« njene umetniške osebnosti. L. 1923—23 je izdal Fischer obsežno študijo o Heineju, čigar delo je tudi nadalje proučeval, o čemer priča njegova na moč zanimiva primerjava Heineja in Villona, objavljena v Fischerjevi poslednji esejski zbirki »Duše a svět«. Izdal je tudi knjigo »Otázky literární psychologie« in strnil obilno žetev svojih gledaliških kritik in načelnih sestavkov v pregledno zbirko »K dramatu«. Za ocenjevanje Fischerjeve osebnosti, njegovih idejnih in umetniških pogledov in kritičnih meril sta najznačilnejši esejski zbirki »Duše a slovo« (1929) in »Duše a svět« (1937). S tema knjigama je odlično izpričal, s kakšno odgovornostjo je umel združevati znanstveno metodo pa objektivnost in stil umetniško doživljajočega esejista.

Ze Fischerjevo znanstveno delo, ki mu je prineslo sloves germanista, kaže, da so mu bile najbližje germanske kulture, čeprav je izborno poznal tudi Francoze in Ruse. Največji posredovalec med češko in germanskimi kulturami, predvsem nemško, je bil Fischer kot prevajalec. Tu se je zlasti uveljavil s češkimi prevodi dveh nemških avtorjev, ki sta mu bila posebno blizu: Goetheja in Nietzscheja. Fischerjev prevod »Fausta« je ob svojem izidu vzbudil skoraj že senzacionalno pozornost, tolikaj je kritika pisala o njegovih kvalitetah. Prav ob smrti je izšla druga izdaja, ki jo je Fischer ponekod še popravil, tako da je bilo delo s »Faustom« ena poslednjih skrbi Fischerjevega z neke strani takisto faustovskega življenja. Prevedel je poglavitna Nietzschejeva in Goethejeva dela, nekatere dramske pesnitve Shakespeara, dalje pesniške spise Angela Silesia, Kleista, Heineja, Hofmannsthala, Kiplinga, Puškina in drugih. Kot odličen poznavalec ne le tujih jezikov, marveč zlasti češkega pesniškega jezika, kot poet tankega posluha za zvok in zvočno barvo besed, za vnanji in notranji ritem verza, kot teoretično razgledan prevajalec in utemeljitelj zanimive teorije o prevajalstvu je dajal svojim prevodom kvalitete, kakor jih ima le malo čeških prevodov.

Dr. Otokar Fischer je bil mož na svojem mestu tudi v vodstvu drame Narodnega divadla, kjer je prevzel Hilarjevo dedščino. V teh častitljivih prostorih sem se v poletju l. 1936. razgovarjal z njim o možnostih jačjega uveljavljanja naše drame na deskah reprezentativnega češkega odra. Od razgovora, ki se je sukal zlasti okrog Cankarja in Krleže, niso ostale samo besede: v naslednji sezoni so prišli na oder Krleževi »Gospoda Glembajevi«. Po tem obisku in po skupnem romanju na grob K. H. Máche v Litoměřicah mi je Fischerjev človeški in duhovni obraz zapustil v spominu svetlo sled, kakor nam ostaja samo za ljudmi resnične noblese in duhovne veličine.

„ZNANSTVENI“ DILETANTIZEM

ANTON OCVIRK

V tretji številki letošnje »Sodobnosti« (str. 137—141) je objavil Fr. Petré daljšo oceno o moji knjigi »Teorija primerjalne literarne zgodovine«. V tem svojem »kritičnem« elaboratu je skušal »določiti razvojno mesto in vrednost (mojega dela) v njegovem (?) okviru« in pokazati tudi, »koliko je slovenska knjiga doprinesla k napredku panoge«. Tega hvalevrednega posla pa se je